

Haldokló betegek és elhunytak ellátása

Haldoklók ellátása és az elhunytakkal kapcsolatos teendők a COVID-19 járvány idején

Az egészségügyi szolgáltatók feladatai közé tartozik nem csak a gyógyítás, hanem a haldokló betegek és elhunytak ellátása is. Számos nehezítő tényező merülhet fel az empatikus és az emberi méltóságot figyelembe vevő életvégi ellátás, illetve az elhunytak ellátási folyamatának gyakorlatában COVID-19 fertőzöttségtől függetlenül. A hozzátartozók szeretteikért aggódva, vagy gyászukban nehezebben értik meg a járványügyi helyzetből fakadó korlátozó intézkedéseket. Igényt tartanak a haldokló hozzátartozójukkal való kapcsolattartásra, illetve elveszített szerettük esetében a kegyeleti jog gyakorlására. Felmerül a kérdés, hogy egészségügyi szolgáltatóként mit tehetünk annak érdekében, hogy a járvány időszakában a haldokló betegek emberi méltóságát megóvjuk, ugyanakkor minimalizáljuk a járványhelyzet miatti fertőzésveszélyt? Hogyan tudunk felkészülni, ha hullámok csúcspontjainál jelentősen nagyobb volumenben fordulnak elő halálesetek intézményünkben, és melyek azok a lépések, amelyeket a jelenlegi helyzethez kell adaptálnunk? Továbbá hogyan tudjuk támogatni a hozzátartozókat, és hogyan tudjuk elkerülni az esetleges nemkívánatos eseményeket, mint például a hozzátartozók egészségügyi intézményben tett látogatásához köthető COVID-19 fertőződése?

Ajánlások:

- *Határozd meg a haldokló betegek és az elhunytak ellátásának azon lépéseit, melyek a COVID-19 járvány ideje alatt fertőzés megelőzés szempontjából kritikusak lehetnek!*

Az egészségügyi szolgáltatók mindennapos munkájához tartozik a haldokló betegek ellátása és hozzátartozóik megfelelő tájékoztatása, mely alapesetben sem könnyű feladat a személyzet számára. A járványügyi helyzetből fakadó általános látogatási korlátozás még inkább megnehezíti ezt, fokozva az ellátásban érintett szereplők lelki terhelését. Emellett különös figyelmet kell szentelni a fertőzés behurcolását, továbbadását megelőző intézkedések alkalmazásának. A haldokló betegek és elhunytak ellátása során különbséget kell tenni a fertőző - különösen a COVID-19-cel érintett - és a nem fertőző betegségben haldokló betegek között.

Az alábbi tevékenységek járványügyi helyzetre vonatkozó helyi szabályozásának módosítása mindkét esetben ajánlott:

- haldokló beteg elhelyezése (pl. egyágyas kórterem, paravános elkülönítés, kegyeleti szoba)
- haldokló betegek és hozzátartozóik búcsúvételi lehetőségei (személyes, telefonos, online, a beteg fertőzöttségétől, állapotától és a rendelkezésre álló technikai eszköztől függően)
- egyházi személyek közreműködése (kórházi személyzet tagja, vagy külső, a beteghez közel álló személy)
- hozzátartozók, egyházi személyek egészségügyi intézménybe történő belépésének szabályai, belépés esetén az ehhez szükséges védőeszközök alkalmazása, a látogatási idő és -rendje

- haldokló betegekkel és elhunytakkal kapcsolatos ellátói tevékenységek (pl. holttest előkészítése az ideiglenes tárolásra, halott értéktárgyainak kezelése, holttest ideiglenes majd az intézményből elszállításáig történő tárolása, kórteremben végzendő higiénés tevékenységek, kórboncolás, stb.)
- a hozzátartozók értesítése, tájékoztatása (például a haldoklás, illetve az elhalálozás tényéről, teendőikről, az elhunytak személyes tárgyainak átvételi lehetőségéről, stb.)

- *Alkosd meg specifikusan a COVID-19 fertőzésben elhunytak ellátási folyamatát!*

A Nemzeti Népegészségügyi Központ által kiadott, az alábbi linken elérhető eljárásrendet (továbbiakban: NNK eljárásrend) alapul véve szükséges szabályozni az intézményi folyamatokat:

<https://www.nnk.gov.hu/attachments/article/590/Eljarasrend%20%20a%20COVID-19%20megbetegedesben%20elhunytak%20temetesenek%20kulonos%20szabalyairol.pdf>

Az NNK eljárásrend helyi adaptációjába be kell vonni a folyamatban érintett vezető kollégákat és infektókontroll szakembereket, hiszen jól ismerik a korábbi folyamatokat, illetve a megvalósítás terén is érintettek. A halált követő végső búcsúvétel esetén az NNK eljárásrend meghatározza, hogy ismertetni kell a fertőzés megelőzéséhez szükséges higiénés tevékenységeket. Ehhez több kérdéskört érdemes körül járni, és döntést kell hozni a kivitelezésre vonatkozóan. Meghatározandó például, hogy ki fogja ismertetni a legfőbb higiénés szabályokat a hozzátartozókkal, hol kell tárolni az ehhez szükséges védőeszközöket, kézfertőtlenítő szert. Gondoskodni kell a helyszínen a hozzátartozók számára fenntartott védőeszközök tárolására alkalmas helyiségről, esetleg zárható szekrényről, hulladékgyűjtőről, illetve a kézhigiénés tevékenység végzéséhez elengedhetetlen eszközökről - kézmosás esetén csaptelep, fertőtlenítő hatású folyékony szappan, papírtörölköző, alkoholos kézfertőtlenítés esetén kézfertőtlenítő adagoló - a helyes kivitelezést támogató plakátokról, információs anyagról. Meg kell határozni, hogy adott műszak alatt mikor biztosítható végső búcsú a hozzátartozóknak, ennek során a humán erőforrás szükségletéről sem szabad megfeledkezni (úgy, hogy ez az esetleges megnövekedett halálozások esetén is menedzselhető lehessen). Az NNK eljárásrend a holttesttel történő tevékenységeket is szabályozza a fertőzés tovább terjedésének megakadályozása céljából. Annak érdekében, hogy azok az egészségügyi dolgozók, akik a holttestet előkészítik a patológiára történő szállításra minél inkább csökkenteni tudják a holttesttel egy légtérben töltött időt, illetve a helyiségből történő ki-be járást, célszerű ellenőrző listát készíteni a holttest ellátásához szükséges eszközökről, anyagokról. Az ellenőrző lista tartalmazza pl. a védőeszközöket, a holttest dekontaminálásához szükséges szereket és eszközöket, a hulladékgyűjtéshez, a szükséges dokumentációhoz valamint a szállításhoz kapcsolódó eszközöket. Az utóbbi esetében például - a Patológiai Tagozat ajánlása alapján - gondoskodni kell arról, hogy az osztályról történő szállítás dupla exit zsákban történjen a külső réteg fertőtlenítését és jelölését követően. Meg kell határozni a holttesttel kapcsolatos teendők szereplőit és feladatköreiket, köztük azt is, hogy a szállításban résztvevők hova léphetnek be és milyen szállítóeszközzel, illetve milyen védőfelszerelés használatával. Szabályozni szükséges a holttest környezetének rendbetételét, a felhasznált medikai eszközök fertőtlenítését, illetve a fertőtlenítő takarítás rendjét is.

- *Vedd számításba a tárolási kapacitásokat az elhunytak ellátásának intézményi rendjét illetően, és készíts tervet a kapacitás kimerülésének esetére!*

A járványügyi események hatására sajnos számolni kell azzal, hogy egy-egy hullám tetőzésekor az egy időben elhunytak megnövekedett száma plusz terhet róhat az ellátásra. Ezért számításba kell venni az egyszerre tárolható holttestek számát az erre vonatkozó járványügyi szabályok figyelembevételével. Számolni kell a kiegészítő felszerelések meglétével (például a holttestek mozgatását segítő eszközökkel), a feladat elvégzéséhez szükséges humán erőforrás igényével és a számukra biztosítandó védőeszközökkel (betegszállítók, patológia személyzete). A temetkezési szolgáltatókkal való kapcsolatfelvétel és egyeztetés segítséget nyújt a holttestek mihamarabbi elszállításában. "Vészforgatókönyv" kialakítása ajánlott arra az esetre, ha a kapacitások még így sem elegendőek. Számbavehető az ideiglenes tárolási lehetőségek, kialakítható a kapacitások telítődésének monitorozási rendje a felelősök meghatározásával. A folyamatban érintett kollégákat tájékoztatni kell minden kapcsolódó változásról és a műszakonkénti felelősökről.

- *Szervezz oktatást a dolgozóknak a haldoklók és elhunytak ellátására vonatkozó specifikus szabályokról!*

Amint az egyes pontok szabályozása kialakításra és elfogadásra került, a folyamatban érintett kollégák számára oktatást kell tartani, ahol megismerik a COVID-19 járványügyi helyzetből fakadó, a haldoklók és elhunytak ellátását érintő, eltérő folyamatokat, feladatokat. A fent található három ajánlási pont segítségével szolgál ahhoz, hogy ne maradjon ki egy terület sem az oktató témák közül. Az elkészült szabályozó dokumentumokat, segédleteket és oktatási anyagokat úgy kell elhelyezni, hogy azok szükség esetén könnyen elérhetőek legyenek a kollégák számára.

- *Készíts tájékoztatót a hozzátartozók részére a haldoklók és halottak ellátásával kapcsolatos, őket érintő információkról!*

A hozzátartozók számára legfontosabb információk összegyűjtése segítheti a tájékoztatási folyamatot. Ezek az intézet honlapján vagy egyéb közösségi média felületen mind a fertőző, mind a nem fertőző elhunytakra vonatkozóan könnyen elérhetővé tehető. A konzisztens tájékoztatás érdekében az érintett kollégák - központi információs telefonszámra érkező hívások fogadásában érintett kollégák, osztályos orvosok, nővérek - számára is el kell juttatni az összeállított tájékoztató anyagokat. Felhasználásukkal egységes információt tudunk nyújtani az intézeti folyamatról. A lakossági tájékoztatás rendjének átgondolásával, kialakításával, specializálásával a tájékoztatási feladatok egy része áttevődik az általános információs csatornákra, és ezzel csökkenthető a betegellátó osztályok munkatársainak terheltsége. Ehhez további segítséget nyújt korábbi, **Intézetben kívüli – lakosságot érintő – kommunikáció kialakítása c. ajánlásunk.**

Felhasznált források:

Eljárásrend a COVID-19 megbetegedésben elhunytak temetésének különös szabályairól

[https://www.nnk.gov.hu/attachments/article/590/Eljárásrend%20%20a%20COVID-19%20megbetegedésben%20elhunytak%20temetésének%20különös%20szabályairól.pdf](https://www.nnk.gov.hu/attachments/article/590/Eljarasrend%20%20a%20COVID-19%20megbetegedesben%20elhunytak%20temetesenek%20kulonos%20szabalyairol.pdf)

EMMI Egészségügyi Szakmai Kollégium Tagozatainak ajánlása a COVID-19 ellátásrenddel kapcsolatban

<https://www.aEEK.hu/-/emmi-egeszsegugyi-szakmai-kollegium-tagozatainak-eljarasrendje>

Dr. Pápai Tibor PhD COVID-19 fertőzésben elhunyt ellátásának ápolási specialitásai

<https://tankorterem.wordpress.com/2020/04/07/covid-19-fertozesben-elhunyt-ellatasanak-apolasi-specialitasai/>

Ellenőrző lista

a haldoklók ellátásához és az elhunytakkal kapcsolatos teendők megszervezéséhez a COVID-19 járvány idején

<p>A fertőzés megelőzés szempontjából meghatároztuk a haldokló betegek és az elhunytak ellátásának kritikus lépéseit.</p>	☐
<p>A témakörben érintett, általános ellátási és a COVID-19 fertőzésre specifikus ellátási folyamatokat külön-külön is szabályoztuk, és ezek tartalmazzák az alábbi tevékenységek előírásait:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● haldokló betegek elhelyezése ● haldokló betegek és hozzátartozók búcsúvételi lehetőségei ● egyházi személyek közreműködése ● hozzátartozók, egyházi személyek egészségügyi intézménybe történő belépésének szabályai ● haldokló betegekkel és elhunytakkal kapcsolatos ellátó tevékenységek ● hozzátartozók értesítése, tájékoztatása 	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
<p>A COVID-19 fertőzésben elhunytak ellátására vonatkozóan az NNK által kiadott eljárásrendet adaptáltuk, és az alábbi pontok szabályozásra kerültek:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● a halált követő végső búcsúvételhez szükséges védőeszközök listája, biztosítása, tárolása ● a hozzátartozók higiénés oktatásához a tárgyi és humán erőforrás szükséglet azonosítása ● ellenőrző lista a holttesttel történő tevékenységek előkészítéséhez ● a holttesttel kapcsolatos teendők ● a holttest szállítása ● a holttest környezetének és a felhasznált eszközök fertőtlenítése, takarítása 	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
<p>Kialakításra került az elhunytak tárolására vonatkozó intézményi szabályozás a tárolási kapacitások, a szükséges kiegészítő eszközök és a humán erőforrás igény figyelembevételével, és mindezekről az érintett kollégákat tájékoztattuk.</p>	☐
<p>Meghatároztunk egy vészforgatókönyvet a tárolási kapacitások telítődésére vonatkozóan, amelynek részeként:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● kialakításra került a kapacitások telítődésének monitorozási rendje 	☐

<ul style="list-style-type: none"> • kijelöltük a műszakonként felelős munkatársat • egyeztetés történt a környékbeli temetkezési szolgáltatókkal 	☐ ☐
<p>A munkatársak oktatása megtörtént a haldoklók és az elhunytak ellátási folyamatát érintő specifikus szabályokról és az erre vonatkozóan készült információs anyagok elérhető számukra.</p>	☐
<p>Tájékoztatók készültek a COVID-19 fertőzésben, valamint az egyéb betegségben haldoklókat és az elhunytakat érintő szabályokról, teendőkről a hozzátartozók, illetve a lakosság számára, és ezek az intézet tájékoztatási felületein elérhetők.</p>	☐

